

GODS MYSTERIEUZE WEGEN IN ONS LEVEN

• door Frederic Walraven

HET BOEK JOB BEHOORT TOT DE WIJSHEIDSLITERATUUR VAN DE BIJBEL EN LIJKT OP HET EERSTE GEZICHT OVER DE WAAROMVRAAG VAN HET LIJDEN TE GAAN. JOBS DRIE VRIENDEN GEVEN ALLE DRIE VRIJWEL HETZELFDE ANTWOORD OP DE VRAAG WAAROM JOB LIJDT: ZIJN LIJDEN IS EEN GEVOLG VAN ZIJN ZONDEN. ZE HANGEN DE TRADITIONELE WIJSHEID AAN EN VERDEDIGEN HET ZGN. “VERGELDINGSPRINCIPE”. HET BOEK JOB DAAGT DEZE ALGEMEEN AANVAARDE TRADITIONELE WIJSHEID UIT EN LAAT ZIEN DAT GOD MET LIJDEN IETS ANDERS VOOR OGEN KAN HEBBEN DAN VERGELDING VOOR BEGANE ZONDEN.

Jobs lijden was fysiek, emotioneel, sociaal, geestelijk en materieel. Iedereen, zelfs God, leek zich tegen hem te hebben gekeerd. Als geestelijk en moreel man worstelt Job, niet zozeer met zijn ziekte, maar veel meer met de smaad op zijn reputatie die op hem als onrechtvaardig overkomt. Aangezien Job overtuigd is van zijn eigen onschuld komt hij tenslotte tot de conclusie dat God onrechtvaardig moet zijn door hem zo te laten lijden.

Dit artikel gaat in op een aantal sleutelthema's die betekenis en richting aan het boek geven. Tenslotte is er een toepassing die hopelijk ook een bemoediging is voor hen die lijden.

2. Sleutelthema's

A) Job wordt het mikpunt van Satan (Job 1-2)

Het verhaal van Job begint met een blik in de hemel waar God Satan wijst op zijn dienaar Job (1:8; 2:3). Vanaf het begin is het duidelijk hoe God Job ziet: "Zoals hij is er niemand op aarde: hij is rechtschapen en onberispelijk, hij

heeft ontzag voor God en mijdt het kwaad." (Job 1:8; 2:3). In deze hemelse ontmoeting verschijnt Satan als de aanklager die God uitdaagt met betrekking tot de basis waarop de gerechtigheid van Job rust (1:6-12). De aanklager stelt de integriteit van Job aan de kaak en voorspelt dat Job niet aan God zal vasthouden wanneer hij geen voorspoed meer heeft. Satan is ervan overtuigd dat Job God niet zonder reden dient.

Wanneer God Satan toestaat om Job lijden toe te brengen komt het probleem naar voren dat God - ook al is het permitterend - de auteur van een specifiek lijden lijkt te worden. Hiervan wordt Satan de uitvoerder. Job staat als lijdend voorwerp als het ware tussen God en Satan in. Heeft God gelijk dat Job Hem onzelfzuchtig dient? Of zal, zoals Satan voorspelt, Job God in tijden van tegenslag vervloeken? Als Job het advies van zijn vrouw zou hebben gevolgd, "Vervloek God toch en sterf" (2:9), dan zou God van Satan hebben verloren. Maar zelfs na alle ellende vervloekt Job God niet (2:10).

B) Job wordt beschuldigd door zijn vrienden (Job 3-31)

De drie vrienden, Elifaz, Bildad en Sofar, die bij Job op bezoek komen, zijn vertegenwoordigers van de orthodoxe wijsheid uit het Midden-Oosten waar het vergeldingsprincipe de richtlijn was. Alle drie zeggen ze eigenlijk hetzelfde, namelijk dat lijden een gevolg van persoonlijke zonde is. We moeten wachten tot het laatste hoofdstuk van het boek om te lezen dat God zelf zegt dat de drie vrienden ongelijk hadden (42:7). Hun bezoek aan Job onthulde de beperktheid van de traditionele wijsheid in gevallen zoals die van Job. Hoewel die wijsheid in algemene termen wel waar is, is deze toch te beperkt om alle situaties in het leven te duiden. Gods regering van de wereld kan niet worden gereduceerd tot een strakke wet van beloning en vergelding. God is vrij om te handelen op manieren die voor de mens onbegrijpelijk zijn.

Met veel woorden verdedigen de drie vrienden de traditionele wijsheid en betuigen dat God rechtvaardig is en Job gezondigd heeft. Daarom adviseren ze Job zich tot God te

wenden (Job 5:8; 8:5) en zijn zonde weg te doen (11:13), zodat hij weer in ere kan worden hersteld. We kunnen het probleem als een driehoek met drie waarheden zien:

1. God is rechtvaardig
2. Het vergeldingsprincipe is waar: Lijden is het gevolg van zonde
3. Job is onschuldig

Eigenlijk erkent Job dat alle drie de uitdrukkingen waar zijn, maar daarmee heeft hij wel een dilemma want hij lijdt! Om tot een logisch (kloppend) geheel te komen *moet* er één element onjuist zijn. De vraag is welke dat is. Jobs vrienden zeggen dat Job *niet* onschuldig is. Job zelf is zich van geen zonde bewust en verdedigt daarom zijn onschuld. Wanneer hij onschuldig is en God rechtvaardig is dan klopt het vergeldingsprincipe niet. Maar aangezien er geen vervangend principe bekend was om lijden te duiden, concludeert Job dat God dus onrechtvaardig moet zijn door hem zo te laten lijden! Naarmate we verder in het boek komen zien we dat het thema van het boek verschuift van het bespreken van Jobs rechtvaardigheid naar Gods rechtvaardigheid.

C) Job wil God tegemoet treden (13-31)

Job wil een betoog voeren tegen God (13:3, 13-27). Hij wil Hem ontmoeten en het taalgebruik doet denken aan een rechtszaal (Job 31:35-37). Job hoopt op God, zelfs wanneer God hem doodt (13:15). Hij gelooft dat hij een advocaat in de hemel heeft die zijn naam zal schoonpleiten (16:19-21). Het is opmerkelijk dat hij niemand anders dan God zelf ziet als zijn advocaat in zijn zaak tegen God!

Wat Job nastreeft is de rechtvaardiging van zijn positie omdat hij geen zonde begaan heeft die hem dit lijden doet verdienen. In zijn zaak tegen God kan Job alleen als overwinnaar uit de bus komen wanneer God erkent dat Hij onrechtvaardig naar Job toe heeft gehandeld door hem te laten lijden. De lezer weet dat God in het begin al heeft gezegd dat Job onschuldig is. De vraag die dan naar boven komt is: "Hoe kan God rechtvaardig zijn als Hij de rechtvaardige laat lijden?". We zien dat het hoofdprobleem van Job niet zozeer zijn fysiek lijden was maar de vraag naar Gods gerechtigheid bij zijn onschuldig lijden. Het is daarom eigenlijk wel

opmerkelijk dat wanneer God in hoofdstuk 38-41 uiteindelijk spreekt, die vraag helemaal niet wordt beantwoord.

In het lange antwoord laat God zien dat Hij de wereld niet in gerechtigheid (volgens het vergeldingsprincipe) maar in *wijsheid* bestuurt. Wanneer Hij nu al in gerechtigheid zou regeren, zou Hij ook alle zondaars terstond moeten straffen (zoals dat in de toekomst wel zal gebeuren).

D) Job wordt gecorrigeerd door Elihu (32-37)

Elihu zouden we - onder andere vanwege zijn naam - kunnen zien als een vertegenwoordiger van het Hebreeuwse denken. Meer dan de drie vrienden is hij is er vooral in geïnteresseerd om Gods gerechtigheid te verdedigen. In 5:17-27 suggereert Elifaz al dat lijden ook pedagogisch kan zijn en Elihu gaat op dit spoor verder. Hij vat de hoofdpunten van de eerdere discussies samen en oppert dat lijden ook een opvoedend karakter kan hebben. Hij herdefinieert het vergeldingsprincipe als preventief, niet bestraffend, en op die basis vindt hij toch fouten in Jobs zelfrechtvaardiging met betrekking tot zijn lijden (32:2-3). Gods handelen met de mens moet men niet alleen zien als beloning of straf. Het leert ons ook waardevolle lessen en nodigt uit om God te vertrouwen.

E) Job wordt door God ondervraagd (38-41)

In Job 28, midden tussen alle heftige argumentaties, vinden we een prachtige lofzang op de wijsheid. Ware wijsheid wordt alleen gevonden in ontzag voor de Heer (28:28). Dit hoofdstuk leidt ook de hoofdstukken 38-41 in. Het zoeken naar wijsheid beschermt iemand tegen het simplistische 'oorzaak-gevolg-denken' (zonde brengt lijden; gerechtigheid brengt zegen). Het boek Job onthult deze naïeve aanname als onvoldoende om alle levenssituaties te verklaren. Job heeft aan den lijve ondervonden dat God in deze wereld lijden in het leven van de rechtvaardige toestaat.

Na een lange tijd van stilte verschijnt God in Job 38:1 in een wervelstorm en daagt Hij Job uit Zijn scheppingswerken te doorgronden. Deze Godsverschijning was eerder openbaarend dan corrigerend. In plaats dat God antwoorden geeft op Jobs vragen stelt God - meer dan zeventig! - vragen aan Job. Als reactie legt Job zijn hand op zijn mond en erkent hij de grootheid van God. Door deze ontmoeting met God is Jobs horizon verlegd. Net zo min als Job Gods wegen in

de natuur kan doorgronden, kan hij Gods wegen op moreel vlak doorgronden. God bestuurt het universum en de mens is slechts toeschouwer van Zijn wegen. We weten niet genoeg over Gods wegen om uitspraken te doen over Zijn gerechtigheid. We kunnen het werk van Zijn hand aanschouwen maar we doorgronden niet Zijn raadsbesluiten.

Job krijgt geen antwoorden op zijn vragen. De focus van de Godverschijning was op wijsheid, niet op gerechtigheid. Door naar Gods almacht en heerlijkheid te kijken verdwijnt Jobs opstandige en gekwetste houding. Hij vindt troost en buigt eerbiedig voor een verheven God van wie hij alleen “de uiteinden van zijn wegen” (26:14 - HSV) waarneemt.

F) Job belijdt zijn onwetendheid (42)

Wanneer we aan het einde van het boek komen, valt het volgende op:

- Job heeft nooit iets van de openingsscène in de hemelse gewesten geweten.
- Job heeft geen zonden beleden, wel beleed hij zijn onwetendheid (40:3-5; 42:3b).
- Job kreeg geen uitleg over zijn lijden.
- Job kwam terug van zijn zelfrechtvaardiging en zijn aanklacht tegen God.
- Vanwege een te beperkte theologische opvatting hadden Jobs vrienden niet juist over God gesproken. Veel van wat ze zeiden was wel algemeen waar, maar het was in dit geval niet toepasbaar op Job.
- God herstelt Jobs welvaart. Hij krijgt een nieuw gezin en meer rijkdommen dan voorheen.
- God liet Jobs lijden toe voor Zijn hogere doel, nl. om te bewijzen dat Satan geen gelijk had.
- God liet Job een nieuwe dimensie van Zijn heerlijkheid zien (42:5).
- Nergens in het boek lezen we dat Job om genezing of materieel herstel vroeg. Zijn vraag was om rechtvaardiging van zijn karakter. Nadat God Zijn hogere doel had bereikt, werd Job voor zijn vrienden in ere hersteld (42:7-8).

3. Conclusie

Uiteindelijk gaat het in het boek niet om de plaats van lijden in deze wereld, of het nu een resultaat is van onze eigen zonde of van Gods onrechtvaardigheid. De discussie draait om wat God in Zijn wijsheid toestaat in het leven van de mens. Het gaat daarbij vooral om het doel en niet om de oorsprong van het lijden. God heeft hogere doelen voor ogen die Hij alleen kent. Een van die hogere doelen in het verhaal van Job is om Satan te laten zien dat Jobs toewijding aan God zuiver was en dat hij God niet diende vanwege de ontvangen zegeningen.

Het vergeldingsprincipe was niet bevredigend omdat het te beperkt was. God regeert de wereld in wijsheid en niet in gerechtigheid. Het leven nu is niet rechtvaardig. De zondaars genieten vaak voorspoed terwijl de rechtvaardigen lijden. Gods wijsheid wordt gevonden in het hebben van ontzag voor God. Ook al begrijpen we niet alles, toch worden we uitgenodigd om in al onze beproevingen God te vertrouwen.

Sinds het begin van de geschiedenis worstelt de mens met lijden. De vraag naar de oorzaak is niet de goede vraag. Lijden hoort bij het menselijk leven. Waar het om gaat is wat lijden ons over God leert. Het boek Job geeft niet alle antwoorden, maar leidt Job terug naar God. Job leerde om God te vertrouwen, zelfs wanneer hij niet al Zijn wegen kon doorgronden. Goddelijke wijsheid gaat menselijke wijsheid te boven. De gelovige wordt opgeroepen God te vertrouwen en te accepteren dat Zijn wegen hoger zijn.

“O, diepte van rijkdom, zowel van wijsheid als van kennis van God, hoe ondoorgrondelijk zijn Zijn oordelen en hoe onnaspeurlijk Zijn wegen!”

(Rom 11:33).

4. Persoonlijke toepassing

Wat leren we van Jobs ervaring?

- In de stormen van het leven is God niet afwezig. Misschien zwijgt Hij voor een tijd, maar zijn stilte betekent niet Zijn afwezigheid.
- In tijden van lijden kunnen we overweldigd worden door zelfmedelijden. Wanneer Gods wegen ons onverklaarbaar zijn, vragen we snel waarom ons dit overkomt. Hoewel God zich zeker om mensen bekommert, geeft Hij niet altijd antwoord op al onze vragen.
- God laat lijden toe voor doelen die Hij alleen kent (Rom.8:28). Hij staat beproeving toe, maar overziet die ook (1Kor. 10:13). Hij is goed, rechtvaardig en almachtig.
- In tijden van lijden kunnen vrienden een zegen zijn maar wanneer ze een te beperkte theologie hebben, kunnen ze ook jammerlijke troosters worden (2:11 en 16:2).
- Er kan een geestelijke dimensie aan het lijden zitten. God stond Satan toe Job kwaad te doen om Satan te tonen dat Gods volk ook sterk kan staan in tijden van beproeving. God is almachtig. Satan kan slechts zover gaan als God het hem toestaat (1:12).

“Daarom moeten allen die lijden omdat God dat wil, het goede blijven doen en hun leven toevertrouwen aan Hem op wie wij mogen vertrouwen omdat Hij ons heeft geschapen.”

(1Pet 4:19)